

Příloha „Sdělení“ k číslu 32.

František Bartoš, jeho dílo a význam.

V kraji nad jiné zajímavém, na samém rozhraní kmene han., valaš. a slováckého, narodil se 17.-3. 1837 v osadě Mladcově muž, jenž se stal sloupem duševního vývoje Moravy, ozdobou svého národa a písemn., Fr. Bartoš. Zpěv tenkrát se rozléhal z polí i lesů, z jizeb i ulic a tím více se zpívalo v hospodách. A ježto Mladcovou, jak se strany valašské, tak se strany hanácké dosti hojně se jezdilo do Zlína, proslulého tehdy soukenictvím, mladý

Bartoš měl příležitost poslouchati písně z různých kmenů a nářečí. Ale nejen zpěvem hlaholil té doby celý kraj, nýbrž pestřil se i krojem a to jak u žen, tak i u mužů. Takto Bartošovi smysl pro zpěv a hudbu, nářečí a kroje vštípen již za dětských let. Matka Bartošova byla vůbec rázovitá žena, zbožná i rozšafná, zpěvná i výmluvná, vynikající jemným a bohatým citem jazykovým, což František po ní zdědil. Do obecné školy chodil Bartoš ve Zlíně. Zlínská škola byla daleko široko proslulá, neboť zde učili výteční učitelé bři

Jos. a Frant. Vojtěchovi. Když vychodil zlínskou školu, šel studovat r. 1852 do Olomouce, kde žil životem chudého studenta a živil se všelijak. Mocný vliv na něj zde vykonával Fr. Vaněk, prof. dějin, jenž probudil v něm dřímající vědomí vlastenecké. Po skončení studií gymnasijských odebral se do Vídně, kde stál v popředí studentstva slovanského a propagoval snahy slovanské vzájemnosti. Zde poslouchal též slavného slovanského filologa Miklošiče, jenž v něm utvrdil zálibu pro lidovou poesii.

Památku Fr. Bartoše oslavujeme ne na koních, ne tancem, ne pitkaní. Nejdůstojnější oslava spisovatele jest, rozmnožíš-li jeho dílo, aby se stalo přístupné a užitečné všem lidem. Takto chceme my oslatit tohoto syna našeho kraje.
Tomáš Baťa.

Po dokončení univ. studií stal se prof. v Těšíně a potom v Brně, kde byl prof. slovanckého gymnasia, zřízeného po r. 1866, a pro své žáky psal cvičební cvičebnice, čítanky a slovesnosti, z nichž mnohé a mnohé se na středních školách až dodnes uchovaly.

V mládeži viděl Bartoš jako Jungmann budoucnost národa. Odchováváje ji jinou, lepší, nadšenou, vědychtivou poesie, milující, mnil prospěti národu nejvíce. Výrok Jeana

Paula: „Běda národu, jehož mládež není odhována poesii,“ často uváděl a jím se řídil. Proto též mládež nade vše miloval a často zachránil mnohého i v případech, kdy školní řády na něho tvrdou rukou dopadaly.

Bartoš ihned, jakmile převzal r. 1878 redakci ČMM., jal se v něm uveřejňovati svoje studie lidověd., kde podrobil všestrannému prozkoumání panství zlínské, jeho dějiny, chalupy, polní hospodářství, stravu, kroj, roboty, nářečí, svatbu, zpěv, hudbu, tanec, děti, rok církevní, pověry,

zvyky a obyčeje, sousedy a povahu lidu. Od rodného kraje postoupil dále a podobně probral moravské Valašsko, mor. Kopaničáře, Poduží, Podužáky, kteréžto práce pak souborně vyšly pod názvem „Lid a národ“ ve dvou dílech. Všechny zvyky a pověry moravského lidu snesl v knihu „Moravský lid“, hry, říkadla, kolébavky, modlitbičky, pohádky, hádanky a zábavy dětí v rodině, mezi sebou v obci a na pastvě vydal v knize „Naše děti“.

Spisy tyto se doplňují „Morav. svatbou“,

„Domáci čítankou“, „Desíti rozpravami lidopisnými“, obsahujícími příspěvky k charakteristice našeho lidu, zprávy o skřítkovi, divých ženách, jakož i o duši dle názorů a představ lidov., o smrti a záhrobní dle pověry lidu atd.

Pracemi těmi nám Bartoš otevřel nový svět a nové obzory a můžeme říci, že až do roku 1877 jsme neznali lidu moravského, obsahu a rázu jeho duchovního života, jeho kmenových individualit. Proto spis jeho „Lid a národ“ je první a základní knihou folkloristickou u nás. Co Bartoš pro Moravu vykonal, to Čechy nemají a sotva budou mít. Hluboce jej však zarmucoval převrat, který se děl s lidem, neboť všude znamenal obrat k horšímu, usiloval o posílení a zachování bývalé mravní ryzosti, o posílení a zachování národ. ducha ve všem. Generální zpověď o celém svém smyslu a nazírání svém vědeckém i vlasteneckém složil v článku „Z duchovní dílny našeho lidu“ r. 1881 v Osvětě a za to byl nazván romantikem, poněvadž jevil snahu zachovati, co se ještě zachovati dalo, totiž lid moravský v jeho rázovitosti, kráse a zdraví, v jeho individualitě, abychom měli něco ryze svého v rodině národů, něco vpravdě slovenského.

Svou práci lidopisnou korunoval Bartoš svými dvěma hlavními díly „Dialektologií moravskou“ (vyšla r. 1886, 1895) a „Dialektickým slovníkem moravským“, který mu položila Čes. Akademie dotištěný na smrtelné lože, a tato dvě obsažná díla jsou v naší literatuře jedinečná a zajišťují jménu Bartošovu navždy slávu v národě a české vědě. Nejen nashbíral za 40 let na 19.000 slov, ale on je dovedl též dobře pochopit a vyložit, a to je hlavní jeho zásluha a proto Bartoš, který pochopil podstatu jazyka českého, jako snad nikdo jiný, byl přesvědčen o pravosti obou našich rukopisů a do své smrti je hájil, což zajiště je pozoruhodno. Bartoš se nejen snažil zachovati potomkům památku na život, mravy, kroj a zvyky našich předků, ale on se je snažil též uchovati a to dělal pořádním výstav a slavností národopisných. Byl to proto šťastný čin přivésti lid moravský k přiznání své ceny po stránce folkloristicko-kulturní. Jeho kroje a výšivky, malůvky, stavby a výzdoby domů, jeho krásné a ušlechtilé zvyky, písně, pohádky, říkadla, hry a tance zvoleny za předmět studia, výstav a slavností, k nimž lid sám přibíran byl nejen za diváka, nýbrž i za účastníka a rozšířily rychle poznání vlastní ceny. Co lidu bylo všední, co opouštěl, pokládaje to za

cosi nižšího a sprostšího proti měšťákům, za znak inferiority jakési, to pojednou v letech 70tých a 80tých velebeno jako vzácná přednost, již se měst. obyvatelstvu „pánům“ nedostává, již se tito přicházeli diviti, nad níž bývali ve vytržení. Netušená poslání vykonaly na Moravě tyto národopisné slavnosti. A Bartoš v tom vykonal největší kus práce. — Zde jsem zhruba nastínil jeho význam a ke konci řeknu ještě něco o jeho povaze. On sám, jako většina Moravanů, byl povahy konservativní, neukvapující se, ale houževnatě vytrvalé a byl přítelem pokroku ve školství. Bartoš byl z přesvědčení zbožný, neboť pokládal pravou, nelícenou zbožnost za základní rys našeho lidu, pokud mohl, každou neděli navštěvoval kostel. Jasnou a veselou povahu zdědil od svých rodičů a dovedl rozveseliti celou společnost, byl přítelem tělocviku a sám, maje již 55 let, chodil v Brně do Sokola a skákal tam horlivě, že měli strach o jeho kosti.

Bartoš byl též neobyčejně štědrý. Podporoval chudé studenty, chudé rodiny a dobročinné a národní podniky, ale takovým způsobem, že veřejnost se skorem o tom ani nedověděla. Bartoš pracoval, pokud mohl, až do poslední chvíle. Nejednou jeho sestra, paní Fajkusová, zastihla ho často o půlnoci, jak sehnut nad svými papíry, přemýšlí nebo pracuje. Jaký to rozdíl mezi mladými lidmi, štitícími se práce a mezi tímto kmetem, upracovaným, přejícím si života jenom proto, aby mohl pracovat.

Bartoš byl též upřímným vlastencem, jenž osvědčoval svou lásku k vlasti slovy i skutky. Svě vlastenecké kredo vyjádřil takto: Zvelebovati svůj národ vším možným způsobem, zveličovati jeho moc a mravní sílu, rozmnožovati jeho statky hmotné i duchovní, v tom spočívá láska k vlasti, to se ukládá za povinnost vlasteneckou.

Bartoš zemřel po třídenním zápase v pondělí dne 11. června 1906, raněn byv mrtvicí. Zatruchlila Morava, žalost projevila veškerá veřejnost česká a žalosti té dán důstojný projev o jeho pohřbu. Dne 14. června na svátek Božího těla, za chmurného počasí, sešli se zástupcové celého národa českého a přčetnou účast projevila též jeho rodná vesnice Mladcová, Zlín, Pršné, Malenovice, Napajedla. Nad jeho hrobem promluvil jeho dlouholetý přítel msgr. Vl. Šťastný a po něm jménem Čes. akademie a university prof. Pastrněk.